

УДК 373.2:159.922.7

П 863

Рекомендовано до друку вченою радою
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(Протокол № 2 від 17.10.2022 р.)

Редакційна колегія:

Курінна С. М. – доктор педагогічних наук, професор (головний редактор);

Алско О.А. – кандидат педагогічних наук, доцент (заступник головного редактора);

Панасенко Е. А. – доктор педагогічних наук, професор;

Коношенко С.В. – доктор педагогічних наук, професор.

Рецензенти:

Роганова Марина Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методик дошкільної освіти КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»;

Гаврилова Людмила Гаврилівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

П 863 Психолого-педагогічний і соціальний супровід дитинства в контексті сучасної парадигми освіти: Збірник доповідей Всеукраїнської науково-педагогічної конференції, (27 жовтня 2022 р., м. Дніпро). Дніпро: ДДПУ, 2022 р. 159 с.

ЗМІСТ

Напрямок 1. Теоретико-методологічні проблеми психолого-педагогічного і соціального супроводу дитинства

Курінна С., Темнікова І.

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ.....7

Георгян Н., Привалова К.

ЕТНОГРАФІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ ЯК ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПРО НАРОДНУ МОРАЛЬ.....14

Грибоєдова Т., Хован Ю.

ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНОГО ГУМОРУ В ПРОЦЕСІ СПРИЙМАННЯ
СУЧАСНОГО СОЦІУМУ ДОШКІЛЬНИКАМИ.....20

Дронова О., Пузанова Г.

ОБРАЗОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ
АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ26

Дронова О., Ткач О.

ПОНЯТТЯ «ХУДОЖНІЙ ОБРАЗ» У СТРУКТУРІ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ 5-6 РОКІВ: АНАЛІТИЧНИЙ
ПІДХІД.....32

Іванчук С.

ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ39

Іванчук С., Стороженко В.

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ
ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ПРИРОДИ.44

Іванчук С., Шведова М.

ЛАНДШАФТОЗНАВСТВО ЯК ЗАСІБ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ50

Міхєєва О., Золотарьова Г.

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ПРОБЛЕМА НАУКОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ56

Панасенко Е.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄВОЇ КРИЗИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА СТРАТЕГІЇ ЇХ ПОДОЛАННЯ.....61

Співак Л., Чайковська А.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ68

Шульга Т., Гаркуша А.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНО-ПОЧУТТЄВОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....73

Напрямок 2. Досвід реалізації технологій психолого-педагогічного і соціального супроводу дитинства в освітньому просторі

Алеко О., Космик Д.

ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ STREAM-ОСВІТИ79

Біличенко Г., Петраковська Н.

ІГРОВА ВЗАЄМОДІЯ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ85

Бондаренко Н., Грибоєдова Т., Падалка Д.

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ РОБОТИ З БАТЬКАМИ91

Вознюк А.

ВИХІДНІ ПОЗИЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА ГРОМАДЯНСЬКЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА...97

Ендеберя І.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УВАГИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ.....103

Курінний Я., Кірічко А.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ДО ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ110

Курінний Я., Шахман В.

ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ 4-ГО РОКУ ЖИТТЯ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....115

Половіна О.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ АРТОСВІТИ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ.....120

Сидич Г.

МЕТОДИКА ВПРОВАДЖЕННЯ РАНКОВИХ ЗУСТРІЧЕЙ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ126

Напрямок 3. Підготовка фахівців у контексті парадигми психолого-педагогічного і соціального супроводу дитинства

Іванчук В.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ131

Кахіані Ю., Корнєєва О.

ТЕХНОЛОГІЯ ДИДАКТИЧНОГО ВЕБ-КВЕСТУ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ136

Кондратець І.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ЗДО В ПЛОЩИНІ ПЛАНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ РІЗНИХ ФОРМ
ВЗАЄМОДІЇ З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ В ГРУПАХ РАННЬОГО ВІКУ142

Трубник І., Стьопкіна А.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ В
УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ149

Відомості про авторів.....156

2. Ільченко О. В. Використання web-квестів у навчально-виховному процесі. веб-сайт. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/proftech/32834/ (Дата звернення 24.09.2022).

3. Кононець Н. В. Педагогічні інновації вищої школи: ресурсно-орієнтоване навчання. *Педагогічні науки : зб. наук. праць*. Полтава, 2012. Вип. 54. С. 76-80.

УДК 378:373.2.011.3-051]:[005.336.4:75]

Інна КОНДРАТЕЦЬ

*кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри дошкільної освіти факультету педагогічної
освіти Київського університету імені Бориса Грінченка*

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД МАЙБУТНІХ
ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО В ПЛОЩИНІ ПЛАНУВАННЯ ТА
ОРГАНІЗАЦІЇ РІЗНИХ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ З РОЗВИТКУ
МОВЛЕННЯ В ГРУПАХ РАНЬОГО ВІКУ**

Постанова проблеми у загальному вигляді. Нова стратегія підготовки педагога дошкільної освіти в умовах євроінтеграції полягає у пошуку інструментів реалізації особистісно зорієнтованої моделі освітньої взаємодії студентів і викладачів. Очевидно, що серед арсеналу освітніх технологій перевага надається тим, які працюють на формування фахових компетентностей, вивищення рівня загальної культури, що віддзеркалюється у картині світу учасників освітнього процесу. Серед передбачених освітньою програмою підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти компетентностей – інтегральної, загальних та спеціальних (фахових) – визначальну роль відіграють ті, які забезпечують комплексний вплив на розвиток особистісного потенціалу.

У контексті якісного підходу до формування відповідних компетентностей студентів варто акцентувати увагу на забезпечення психолого-педагогічного супроводу. Ми тлумачимо феномен психолого-педагогічного супроводу майбутніх фахівців як комплексну систему заходів з організації оптимальних умов і партнерської підтримки з боку викладачів, що реалізують можливості для самопізнання, розкриття творчого потенціалу, здібностей, нахилів, інтересів і мотивів, формування почуття самоцінності й прагнення до самореалізації через активне застосування досягнень науки для кожного здобувача вищої освіти.

Зрозуміло, що ефективність здійснення означеного супроводу залежить від застосування низки підходів, зокрема:

- рефлексійного (самоаналіз, самооцінювання, самопочуття, саморегуляція, спогади про власне дитинство, ситуації із знайомими дітьми, наративи близьких людей);
- аксіологічного (цілевизначення стосовно певної освітньої сфери, вибудова індивідуальної освітньої траєкторії);
- компетентнісного (знання про своє знання і незнання; бажання оволодіти фаховими і соціальними навичками та вміннями).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання закономірностей розвитку мовлення дітей дошкільного віку досліджувалось у наукових працях А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калмикової, К. Крутій, Т. Поніманської та ін. На переконання усіх науковців, ранній вік – найважливіший період для закладання основ мовлення, тому дуже важливо створити для дітей означеного віку високий розвивальний потенціал мовленнєвого середовища [1].

Раннє дитинство, підкреслює Т. Поніманська, є сензитивним періодом для оволодіння мовою; означений процес починається у всіх дітей однаково і долає одні й ті самі стадії [5].

На переконання Н. Гавриш, педагогам і батькам важливо усвідомити, що розвиток мовлення дитини відбувається не лише через наслідування мовлення

інших людей, а й завдяки активній мовленнєвій практиці, накопиченню власного досвіду адекватного використання мовлення в різних ситуаціях [2, с.3].

Основні акценти, які визначають науковці стосовно взаємодії з дітьми, і які мають враховуватися практиками:

1. Існування двох паралельних сфер мовленнєвого спілкування: спілкування з дорослими-педагогами, членами сім'ї, знайомими та незнайомими людьми; спілкування з дітьми-однолітками, меншими за віком, старшими за віком дошкільниками та дітьми шкільного віку, як знайомими, так і незнайомими.

2. Ефект наслідування мовлення дорослого: словник, манеру говорити, образне мовлення, інтонаційність тощо; у процесі активної мовленнєвої практики дитина поступово починає самостійно знаходити способи побудови власного висловлювання й відтворювати, в першу чергу, в спілкуванні з однолітками.

3. Розвиток мовлення – невід'ємний від активних дій дитини з різноманітними матеріалами в оточенні людей, які супроводжують її дії словесним коментарем. Мовлення – це супроводжувальна діяльність і жодна інша без неї не може відбуватися повноцінно [4].

Виділення невирішених раніше задач загальної проблеми. У площині заявленої теми статті окреслюємо алгоритм здійснення психолого-педагогічного супроводу майбутніх вихователів, який має враховуватися практиками, але не завжди повною мірою реалізується: 1) визначення рівня уявлень та обізнаності про психологічні характеристики дітей раннього віку; 2) поінформованість про закономірності розвитку мовлення дітей раннього віку; 3) розуміння диференційного відбору ефективних форм взаємодії з дітьми, надання переваги сучасним методам і прийомам; 4) моделювання форм партнерської взаємодії з батьками вихованців; 5) апробування кейсу різних

форм взаємодії під час виробничої практики в групах раннього віку; б) презентація позитивного досвіду в різних освітніх колах.

Розкриємо кожен позицію більш детально, спираючись на програмні документи, наукові розвідки й практичний досвід. Майже кожна освітня програма для закладів дошкільної освіти містить психологічний віковий портрет дітей. Послуговуючись матеріалами програми розвитку «Дитина-2020», відзначимо основні ознаки дитини раннього віку (група «Крихітки»):

- Провідна потреба: у спілкуванні з дорослими та однолітками, у любові та повазі.

- Провідна діяльність: предметно-маніпулятивна.

- Провідна функція: сприймання.

- Психічні процеси: загострюється інтерес до мови інших людей, особливо коли вона спрямована на них самих. Інтенсивно розвиваються зорова, тактильна і кінестетична чутливість дитини, координуються рухи рук та очей. Обсяг і стійкість уваги дітей ще невеликі. Відбуваються прогресивні зрушення у розвитку пам'яті, яка фіксує набутий дитиною сенсорний, руховий, емоційний досвід. З'являються елементи абстрактного та словесно-логічного мислення. Виникають перші судження про оточення.

- Прояви концепції Я: протиріччя між прагненням малюка до самостійності, бажанням брати участь у діяльності дорослих і реальними можливостями. Розвивається допитливість. З'являються почуття, пов'язані з виконанням діяльності (задоволення від досягнутого результату, радість від схвалення, засмучення від невдачі), а також негативні емоції (ревнощі, образа, страх, заздрість). Дитина вимагає шанобливого ставлення до себе, часто негативно реагує на надмірну опіку з боку дорослих.

Знання про психологічні особливості дитини раннього віку – головна умова для успішного забезпечення взаємодії з нею.

Виклад основного матеріалу. Без сумнівів, розвиток мовлення дитини має відбуватися за тісної взаємодії батьків і дітей. Авторським колективом

кафедри дошкільної освіти КУБГ імені Бориса Грінченка в «Методичних рекомендаціях до програми «Дитина» визначено конкретні завдання для обох груп дорослих-учасників освітнього процесу:

– Дитина – родина

Для дітей третього року життя мова – це основний спосіб пізнання світу, формування мислення. Дорослі неодмінно повинні дбати про те, щоб діти чули мову бездоганно правильну, чітку, логічну, послідовну і за змістом для них доступну. Варто уникати важких і незрозумілих слів і фраз. Говорити з малюками потрібно обов'язково повільно, чітко і голосно, так як повільна гучна мова має значення в розвитку дитини.

– Дитина – педагог

Розмови вихователя з дітьми в повсякденному житті – один з основних методів розвитку діалогічної мови дітей. Розмовляючи з дитиною про бачене, про те, що вразило дитину, про пережите нею, вихователь розвиває і збагачує мову дітей. Розмови з дітьми сприяють розширенню словника, виховують інтерес і увагу до слова, вміння зв'язувати, співвідносити слово з образом, з уявленням, в основі якого лежить образ [3].

У який же спосіб має відбуватися процес закладання підвалин розвитку мовлення дітей раннього віку? Окреслюємо два основних: 1) опосередкований і 2) безпосередній. Перший спосіб – мовлення дорослого (багате, інтонаційне), яке чергується із систематичним читанням та розповіданням художніх текстів (вірші, забавлянки, утішки, казки) та активне спілкування з дитиною – не регламентоване в часі і відбувається упродовж дня. В основі педагогічного спілкування лежать різні види діяльності: комунікативна, ігрова, проєктна, еколого-природнича, здоров'язбережувальна, мистецька, побутова, суспільно-корисна праця тощо. Організовану освітню діяльність з дітьми дошкільного віку доцільно проводити у формі педагогічного спілкування в колі, різних видів занять, освітніх ситуацій та подорожей, прогулянок, екскурсій, дослідницько-пошукової діяльності, творчих ігор відповідно до завдань фізичного,

соціального, комунікативного, пізнавального та художньо-естетичного розвитку. Другий спосіб (безпосередній) спрямовано на збагачення активного словника дитини, формування звукової культури, граматично правильного та зв'язного мовлення. В арсеналі вихователя є скарбничка традиційних і сучасних форм взаємодії з дітьми, обираючи які, потрібно зважати на свій досвід і різні ситуації, індивідуальні особливості кожного малюка й групи в цілому. Формат прогулянок, екскурсій і різних подорожей, простих дослідів і спільної праці, розмаїття ігор і вправ (дидактичних, рухливих, конструктивних, кінезіологічних та ін.) сприятиме ефективному збагаченню мови дітей.

Визначним принципом освітньої роботи з дітьми цього віку є узгодження індивідуальних і підгрупових форм роботи. Якщо певні предметні дії чи вид діяльності дитина під керівництвом педагога вчилась виконувати індивідуально, то згодом їх потрібно включати у підгрупові заняття; якщо ж певна гра чи заняття спочатку проводились з підгрупою дітей, повторно їх слід провести з кожною дитиною індивідуально.

Важливо пам'ятати: ретельне планування (як календарне, так і перспективне) різних форм взаємодії з дітьми раннього віку гарантуватиме систему та наступність у процесі розвитку мовлення й загального розвитку дітей.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, психолого-педагогічний супровід майбутніх фахівців має відбуватися в комплексі рефлексійного, компетентнісного, аксіологічного підходів із забезпеченням системи умов, за яких студенти мають можливість визначити рівні власних уявлень та обізнаності про психологічні характеристики дітей раннього віку; поінформованості про закономірності розвитку мовлення дітей раннього віку; розуміння диференційного відбору ефективних форм взаємодії з дітьми; готові моделювати форми партнерської взаємодії з батьками вихованців; апробувати кейси різних форм взаємодії під час виробничої практики в групах раннього віку; презентувати позитивний

досвід у різних освітніх колах. Саме в такій синергії викладача та майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти можливе якісне та ефективне формування фахових та особистісних компетентностей і підготовка професійних спеціалістів дошкільної сфери.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика. Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. 2-е вид., доп. К. : Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.

2. Гавриш Н. Мовлення дитини. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. № 3. С. 3-8.

3. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» / наук.ред. Г. В. Беленька, О. А. Половіна, І. В. Кондратець; авт.кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна, К. І. Волинець та ін. К.: ТОВ «АКМЕ ГРУП». 2021. 568 с.

4. Освітня програма для дітей від двох до семи років «Дитина» / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін.]; наук.ред. Г.В.Беленька. К.: Київ.ун-т ім.Б. Грінченка. К.: Київ, ун-т ім. Б. Грінченка. 2020. 440 с.

5. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка : підручник. 4-те видання, переробл. Київ : ВЦ «Академія». 2018. 408 с.